

PORTAL PALAČE NIMIRA

i rustičnu Pietà u luneti glavnoga portala 1514; istome autoru treba pripisati i obnovu ciborija. U drugoj pol. XVIII. st. unutrašnjost katedrale postupno poprima barokni izgled; grade se oltari (vrsne mramorne intarzije na antependijima s prikazima Sv. Kristofora i Sv. Marije). Oltarna slika u glavnoj apside pripisuje se rapskome slikaru M. Ponzoniju-Pončunu. Svod sa štukaturama nad glavnim brodom izveli su 1798. J. i C. Somazzi (uklonjen šezdesetih godina XX. st.). Zvonik, nedaleko od crkve, sagrađen je tijekom XII. i poč. XIII. st. po lombardijskome uzoru. Izvorno je bio pokriven kvadratičnom piramidom, dok je vitka šesterostrana piramida podignuta u XV. st.; završna je terasa ograđena elegantnom renesansnom balustradom. Ženski benediktinski samostan Sv. Andrije zanimljiv je graditeljski sklop s dijelovima iz XI–XVIII. st. Crkva je izvorno sagrađena kao ranoromanička trobrodna bazilika s tri polukružne apside. Fragment natpisa koji se može povezati s gradnjom datira se u XI. st. Pročelje s portalom ranorenesansnih obilježja pregrađeno je u drugoj pol. XV. st.; romaničke konzolice očuvale su se pod krovnim vijencem. Unutrašnjost je barokizirana; stupovi i kapiteli su obloženi baroknom štukaturom. Vrstan je rad drveni oltar iz XVIII. st. U crkvi i samostanu ima dijelova kamenoga namještaja iz predromaničkoga i romaničkoga razdoblja, te nekoliko ant. ulomaka. Zvonik s južne strane pročelja sagrađen je 1181 (natpis uzidan u zid prvoga kata). — Crkva Sv. Ivana Evanđelista bila je izvorno starokršć. trobrodna bazilika. U XI. se st. uz nju gradi benediktinski samostan, a crkva se preuređuje u romaničkim oblicima. Oblik i širina apside omogućile su izgradnju ophoda oko oltara (deambulatorija) — jedinoga u krugu dalm. romanike. Kapiteli stupova koji su nosili polukulat apsida i svod ophoda imaju ranoromaničke osobine iz druge pol. XI. st. Podovi u crkvi bili su ukrašeni mozaicima (tragovi očuvani u apside). U XV. st. pri-

građuju se crkvi nove kapele na kojima radi A. Aleši. Crkva i samostan napušteni su sred. XIX. st., nakon što su kratko vrijeme bili sjedište biskupa; danas su očuvani samo ostaci. U XII. je st. sagrađen s južne strane svetišta crkve romanički zvonik nalik onome uz crkvu Sv. Andrije. — U Kaldancu se nalazi romanička crkva Sv. Katarine i ostaci kapele uz sjev. zid katedrale iz istoga doba. — Na otočiću Sv. Jurja, koji zatvara ulaz u gradsku luku, vide se ostaci crkvice pravokutne osnove s polukružnom apsidom romaničkih obilježja.

Uz sjeverozap. se zidine nalazi crkva Sv. Kristofora iz XV. st., s jednostavnim portalom i rozetom na pročelju. Napuštena u XIX. st., nedavno je obnovljena i u njoj se nalazi gradski lapidarij s mnogobrojnim izlošcima od antike do XVIII. st., među kojima se ističe nadgrobna ploča obitelji Crnota, rad A. Alešija — Crkva Sv. Frane u parku izvan grada sazidana je u drugoj pol. XV. st. u kasnogotičkim i ranorenesansnim oblicima. Pravokutni, izduženi brod i četvrtasto svetište presvođeni su gotičkim prelomljenim svodom. Na intradosu trijumfalnoga luka isklesani su grbovi donatora — gotovo svih najpoznatijih rapskih patricijskih obitelji. Očuvana je nadgrobna ploča utemeljitelja crkve i samostana fra Matije Bošnjaka. Pročelje crkve od pravilnih klesanaca ukrašeno je na zabatu trima renesansnim stiliziranim školjkama. Na portalu je natpis iz 1491, a vješto izrađeni festoni na arhitravu u maniri su kiparske radionice I. Duknovića, čiji sljedbenik P. Trogiranin boravi u to vrijeme na Rabu. Samostan je porušen poč. XX. st. i na njegovu je mjestu danas gradsko groblje.

Na samome vrhu poluotoka smješten je samostan Sv. Antuna Opat, osn. krajem XV. st. Crkva je u cijelosti pregrađena, a očuvano je gotičko svetište presvođeno križno-rebrastim svodom. U crkvi su dva lijepa barokna oltara, nekoliko nadgrobničkih ploča iz XV. i XVI. st. i vrijedno kasnogotičko raspelo, a u samostanu slika s prikazom Raba iz XVI. st. — U neposrednoj blizini Sv. Antuna pronađeni su ostaci jednobrodne romaničke kapelice s polukružnom apsidom. — Crkva Sv. Križa sagrađena je u drugoj pol. XVI. st. na mjestu srednjovjekovne koja se spominje 1286. kao gradski hospicij benediktinske opatije Sv. Petra u Supetarskoj Dragi. Unutrašnjost je barokizirana u XVIII. st. (štukature braće Somazzi iz 1799); slika glavnoga oltara pripisivala se F. Benkoviću i G. Guardiju.

Na mjestu na kojemu se vjerojatno nalazila starokršć. bazilika Sv. Tome, na SZ strani slikovite piazzete, sagrađeni su 1573–78. kasnorenesansna crkva Sv. Justine i benediktinski samostan rapskih pučanki. Drveno barokno pjevalište u crkvi oslanja se na stupove s ranoromaničkim kapitelima. U crkvi se danas nalazi izložba crkv. umjetnosti. Ističu se prijenosni oltarić s pozlaćenim bakrenim pločicama na kojima su u tehnici kloazoniranoga emajla prikazani apostoli, a što ga je gradu darovao kralj Koloman; fragmenti iluminiranoga evanđelistara iz XI. st.; srebrni pozlaćeni relikvijar za glavu Sv. Kristofora s iskucanim prizorima iz svečeva života (poč. XIII. st.); poliptih Paola Veneziana; renesansna terakota Majka Božja s Kristom iz XV. st., toskanske provenijencije; mnogobrojni ulomci predromaničke skulpture i nekoliko oltarnih pala iz XVI–XVIII. st. Veći dio tih umjetnina potječe iz riznice katedrale. — Crkva Sv. Ante Padovanskoga podignuta je 1675; na baroknome oltaru je pala s prikazom donatora F. Brazze.

LIT.: W. Schleyer, *Arbe. Stadt und Insel*, Wiesbaden 1914. — V. Brusić, *Otok Rab*, s. a. — C. Fisković i K. Prijatelj, *Albanski umjetnik Andrija Aleši u Splitu i Rabu*, Split 1948. — Lj. Karaman, *Pregled umjetnosti u Dalmaciji*, Zagreb 1952. — Isti, *Dalmatinske katedrale*, Radovi HJZ, 1963, 10. — Horvat–Matejčić–Prijatelj, *Barok*. — N. Jakšić, *Tipologija kapitela XI. st. u Dalmaciji*, SHP, 1983, 13. M. Dom.

RABAC, naselje na I obali Istre. Nekada manje selo i luka, sada razvijeno turističko središte. — Kapela Sv. Andrije, jednostavne pravokutne osnove, ima portal i prozore gotičkih osobina. Iz kapele potječe drveni gotički kip Sv. Andrije iz prve pol. XV. st. (sada u Biskupiji u Poreču).

LIT.: B. Fučić, *Izvištaj s puta po Istri 1949. godine*, Ljetopis JAZU, 1953, 57, str. 102. — V. Ekl, *Gotičko kiparstvo u Istri*, Zagreb 1982, str. 50.

RABLJANIN, Ivan Krstitelj → IVAN KRSTITELJ RABLJANIN

RABUZIN, Ivan, naivni slikar (Ključ kraj Novog Marofa, 27. III. 1921). Izučio stolarski zanat u Zagrebu i Zemunu. Završio majstorski odjel Obrtne škole u Zagrebu 1948. U to doba (1945/46) polazio večernji tečaj crtanja (K. Angeli Radovani). Premda ta poduka čini temelj njegove lik. kulture, R. će ostati samouk koji svijet oko sebe gleda očima prvodošloga, pa se ne može osloniti na tuđe iskustvo i preuzetu, posuđenu formu. Važnije su godine u njegovoj afirmaciji: 1956, kada priređuje prvu samostalnu izložbu; 1958, kada na Saveznoj izložbi amatera Jugoslavije osvaja 1.

I. RABUZIN, *Prašuma*

nagradu; 1960, kada mu Galerija primitivne umjetnosti u Zagrebu postavlja značajnu izložbu i »premješta« ga iz područja radničkoga amaterizma u aktualne tokove umjetničke naive, te 1961, kada mu ekskluzivna »Gorgona« organizira izložbu i potvrđuje ga kao suvremenoga majstora, ponavljajući gestu kojom su Apollinaire i Picasso promovirali carinika Rousseaua u velikana moderne. Peta, ključna točka toga desetljeća uspona bila je god. 1963, kada R. napušta posao u novomaroškoj tvornici pokućstva (gdje je radio od 1950) da bi se potpuno posvetio slikarstvu.

Motivi i sadržaji Rabuzinovih slika nastalih od 1956. pokazuju dvojnost vizije i nestalnost rukopisa, kojima bi se neposredni povod mogao naći u njegovoj amaterskoj dispoziciji, a dublji uzrok u socijalnoj »disociiranosti« njegove obitelji i njega samoga. God. 1958. učestala su djela kojima prevladava svoju podvojenost, oslobađajući se usput i njezinih negativnih posljedica. Sanjarija preteže nad deskripcijom, cjelina vlada detaljima (*Sjeća šume*, 1958). Već 1959 (*Mačak*) i 1960 (*Prašuma*) nastaju prva paradigmatička djela Rabuzinova stila u kojemu osnovnu plodotvornu česticu čini kružić boje: trag ostavljen vrhom tanka kista. Taj se kružić harmonizira s ostalim kružnim i polukružnim oblicima (oblak, krošnja, brijeg) kojih je, u isti čas, i dio i umanjena. Suglasja, prožimanja, superponiranja, ritmičko ponavljanje tih oblika neće stvoriti samo dojam cjelovitosti i homogenosti njegove slike, nego će u njoj »naviti« tisuće satova što su, svaki napose, parafraze velikoga lika Sunca i, svi zajedno, parafraza vječnoga kretanja Prirode. R. svoje slikarstvo opisuje kao (voluntarističku) viziju; ono je idealistička rekonstrukcija svijeta. Još preciznije, slika je prekonstrukcija Raja, raj na Zemlji.

Rabuzinova paleta postupno gasi svoja sočna modrila, zelenila i crvenila: na njoj se skladaju suptilniji akordi žutoga i ružičastoga, plavoga i ljubičastoga. Skala njegovih tonova postaje nestvarnija i zato pogodnija da izrazi fantazijsko i vizionarno (*Tri cvijeta*, 1967; *Proljetno jutro*, 1976; *Noćno cvijeće*, 1981). U posljednjih nekoliko godina Rabuzinovi cvjetni motivi postali su u cijelome svijetu raspoznatljiv autorski znak. Slikar ga je aplicirao na uporabne predmete manufakturne izvedbe (tapiserija) i industrijskih serija (keramika »Rosenthal«); vrijedna su i dva ostvarenja u Japanu: zastor kazališta »Takarazuka« u Tokiju (1981) i zastor u predavaonici Muzeja moderne umjetnosti u Urawi (1983). Nekoliko se puta okušao i kao scenograf.

O slikarstvu I. Rabuzina snimljeno je desetak dokumentarnih filmova i tiskano pet monografskih prikaza. Važnije su mu izložbe u Zagrebu,

Parizu, Milanu, Varaždinu, Zürichu, Bratislavi, Dubrovniku, Oslu, Beogradu, Münchenu, Amsterdamu, Firenci, Tokiju, Ženevi, Bernu, Hamburgu, Kölnu. Retrospektivna mu je izložba priređena u Varaždinu i Zagrebu 1985. U katalozima svojih izložaba (Zagreb 1972, Beograd 1976, Varaždin 1985) objavio je autobiografske zapise u kojima govori o vlastitoj poetici i stvaralačkome procesu. Rabuzinovi tekstovi prvorazredan su dokument za one koje zanima povijest hrv. umjetnosti i psihologija modernoga — ne samo naivnoga — umjetnika. Skupio je bogatu zbirku grafika hrv. slikara XX. st. (M. Cl. Crnčić, M. Kraljević, T. Krizman, K. Hegedušić, M. Veža i dr.) koju izlaže 1994 (Novi Marof, Đakovo), te zbirku grafika G. Horvata (iz 1664) i dr.

LIT.: R. Putar, Slikarstvo Ivana Rabuzina, Kulturni radnik, 1960, 7–8. — M. Peić, Novi naivac, Telegram, 17. XI. 1961. — V. Horvat-Pintarić, Ivan Rabuzin, L'Europa letteraria (Rim), 1964, 26. — R. Charmet, Rabuzin, le naïf céleste, La Galerie des Arts (Pariz), 1965, 28. — A.

I. RABUZIN, *Orehovečki bregi*

J. RAČIĆ, *Pont des Arts*. Zagreb, Moderna galerija

Jakovsky, Un paysagiste angélique (katalog), Pariz 1965. — *I. Zidić*, Riječ o stražaru zore, Telegram, 3. III. 1967. — *A. Bosquet*, Les Paradis de Rabuzin, Combat (Pariz), 15. XI. 1967. — *B. Kelemen*, Naivno slikarstvo Jugoslavije, Zagreb 1969. — *G. Ungaretti* i *C. Zavattini*, I grandi naïfs jugoslavi (katalog), Rim 1970. — *Z. Rus*, Iz svjetlosti sfera, Kolo, 1970, 9. — *O. Bihajli-Merin*, Naivni umjetnici svijeta, Zagreb 1972. — *B. Kelemen*, Ivan Rabuzin (katalog), Bratislava 1972. — *R. Carrieri*, Rabuzin, Milano 1973. — *V. Maleković*, Ivan Rabuzin, Novara 1976. — *A. Jakovsky*, Bildkunst der XX Jahrhundert-Naive Malerei, Basel 1976. — *G. Vigorelli*, Il Paradiso di Rabuzin, Milano 1976. — *V. Crnković*, Gaži, Kovačić, Rabuzin, Trst 1977. — *T. Šola*, Ivan Rabuzin (katalog), Zagreb 1981. — *J. Depolo*, Ivan Rabuzin, Oko, 5. III. 1981. — *I. Sedej*, Ivan Rabuzin, Minneapolis 1982. — *R. Putar*, Pola vijeka Ivana Rabuzina (katalog), Varaždin 1985. — *B. Gagro*, Klasik moderne umjetnosti, Vjesnik, 21. IX. 1985. — *V. Crnković*, Ivan Rabuzin — crteži, Zagreb 1986. — Rabuzin o svojem životu i djelu (zbornik studija, eseja, kritika, prikaza i intervjua, priredio V. Crnković), Zagreb 1992. — *J. Depolo*, Ivan Rabuzin (katalog), Zagreb 1992. I. Zić.

J. RAČIĆ, *Majka i dijete*. Zagreb, Moderna galerija

RAČIĆ, Josip, slikar (Zagreb, 18. III. 1885 — Pariz, 19. VI. 1908). Polazio je pučku školu u Zagrebu (1892–96), gdje mu je nastavnik crtanja bio O. Iveković, te gimnaziju (1896–99), na kojoj s uspjehom završava samo dva razreda; 8. X. 1899. počinje naukovanje u litografskoj radionici V. Rožankowskoga u Zagrebu, a litografski zanat završava 1903. Prema sjećanju slikara M. Krušlina, R. te godine polazi tečaj slikanja i risanja koji vode B. Čikoš-Sesija i M. Cl. Crnčić. Poč. 1904. zapošljava se kod litografa V. Zlamala u Zagrebu, nastupa u amaterskim kazališnim predstavama i surađuje u časopisu »Satir«. U proljeće iste godine odlazi u Beč, a odatle putuje u München, gdje ulazi u školu A. Ažbèa. Da bi zaradio za život, bavi se satiričnom i reproduktivnom grafikom. God. 1905. odlazi u Berlin gdje se zapošljava u litografskome zavodu za reprodukcije R. Bong. Potkraj ljeta iste godine vraća se u München, polaže prijemni ispit i upisuje se u crtačku školu Akademije likovnih umjetnosti. Traži stipendiju od hrv. vlade u Zagrebu, ali je odbijen. U crtačkoj klasi 1905/06. nastavnici su mu Johann i Ludwig Herterich a potom Hugo von Habermann.

U vrijeme Račićeva dolaska u München bavorska je metropola jedno od najživljih lik. središta Europe, gdje tada usporedno traju realizam, post-impresionizam, simbolizam i Jugendstil. Osim općih kulturnih uvjeta na izgradnju Račićeve umj. osobnosti djeluje i školovanje, ponajprije u priv. tečaju A. Ažbèa, koji u nastavi osobito naglašava »načelo kugle« i »kristalizaciju boje«. Na osnovici tih poučaka R. već u Ažbèovu ateljeu stvara lik. sintezu koja se odlikuje čvrstom arhitektonikom predmeta i naglašenom voluminoznošću oblika. Upoznat s najvažnijim strujama